

**ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ
У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
(НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ ІНАВГУРАЦІЙНОЇ ПРОМОВИ
ПРЕЗИДЕНТА США БАРАКА ОБАМИ 20.01.2009 РОКУ)**

У статті досліджуються й аналізуються особливості відтворення українською мовою деяких лінгвокультурних маркерів, виявлених в інавгураційній промові Президента США Барака Обами 2009 року.

Ключові слова: лінгвокультурні особливості, політичний дискурс, інавгураційна промова, прийоми перекладу.

The article provides some insights into ways and means of rendering linguistic and cultural features of the USA President Barack Obama's inaugural address (2009) into Ukrainian.

Key words: linguistic and cultural features, political discourse, inaugural address, ways of translation.

Останнім часом у філологічних дослідженнях спостерігається неабиякий інтерес до теми політичного дискурсу [1; 2; 5; 8] і т.ін. Багатоаспектність вивчення загальної теми дискурсу, зокрема політичного дискурсу сприяє появі ґрунтовних наукових досліджень на культурологічному [7], прагматичному [11], семіотичному [10] рівнях.

Загальновідомо, що кожна окрема нація має свою власну історію, власні культурні традиції та соціальний устрій, що вирізняють її з-поміж інших. Очевидно, що сукупність цих факторів знаходить своє відображення у мові народу, впливаючи на особливості її розвитку та функціонування у мовному середовищі. Завдяки активному розвитку міжкультурної комунікації протягом останніх десятиліть спостерігається поживлення інтересу щодо питання знаходження найадекватніших методів аналізу та способів і прийомів перекладу політичного дискурсу, враховуючи насиченість вихідного тексту промов лінгвокультурологічно маркованою лексикою.

Об'єктом дослідження є політичний дискурс Президента США Барака Обами.

Предметом нашої розвідки є дослідження та виявлення адекватних перекладацьких рішень для відтворення у перекладі лінгвокультурологічно маркованих одиниць англомовного дискурсу на матеріалі інавгураційної промови Президента Америки Барака Обами (20.01.2009 року).

Метою дослідження є аналіз особливостей авторського політичного мовлення Барака Обами та встановлення комплексу адекватних методів їхнього перекладу українською мовою.

Лінгвокультурологія – наука, що досліджує різні способи надання знань про світ носіїв тієї чи іншої мови через вивчення мовних одиниць різних рівнів, мовленнєвої діяльності, мовленнєвої поведінки, дискурсу [3, с. 13]. Серед лінгвокультурних маркерів дослідники виокремлюють алюзивні елементи, цитати, безеквівалентну лексику, лакуни, конотативну семантику, фразеологізми, паремії, лексичний фон, внутрішню форму слова та ін. [6; 7]. Дослідження перекладу інавгураційної промови Барака Обами (20.01.2009 року) демонструє, що при її відтворенні українською мовою авторське осмислення дійсності мовцем набуває іншої якості, воно трансформується та інтерпретується з огляду на екстралінгвістичні знання перекладача/україномовного адресата.

Культурологічна маркованість мовлення політика по суті виражає інтертекстуальний фактор, який у нього заклав Барак Обама. Його свідомо авторська інтенція бути сприйнятим аудиторією відображена в організації твору, про що свідчить використання Президентом міфологічних елементів і паралелей до них (алюзій). Наприклад:

1) For us, they fought and died **in places Concord and Gettysburg; Normandy and Khe Sanh** [16].
Заради нас вони билися й гинули **на полях Конкорда і Геттісбурга; на берегах Нормандії та в горах Кхесані***. (*Конкорд і Геттісберг (США), Нормандія (Франція), Кхесань (В'єтнам) – місця боїв, де американці воювали у Війні за незалежність, Громадянській, Другій світовій та В'єтнамській війнах відповідно) [17].

2) As we consider the road that unfolds before us, we remember with humble gratitude those brave Americans who, at this very hour, patrol far-off deserts and distant mountains. They have something to tell us, just as the fallen heroes who lie in **Arlington** whisper through the ages [16].
Думаючи про дорогу попереду, ми пам'ятаємо із сумірною вдячністю тих хоробрих американців, які в цю хвилину охороняють заокеанські пустелі й далекі гори. Їм є що розповісти нам, як і тим полеглим героям, що спочили серед вікового шелесту **Арлінгтона****. (**Арлінгтонський національний цвинтар у Вірджинії) [17].

На думку Поворознюк Р. В., "наявність ... алюзій можна вважати конвергентною рисою промов представників обох країн, однак у сприйнятті, трактуванні даних компонентів іншомовною аудиторією, а також їх перекладі, помітні розбіжності, що становлять етноспецифіку виступів" [7, с. 12].

У двох вищезгаданих прикладах йдеться про передачу національного світобачення американського народу. З огляду на те, що культурні концепти та мовні одиниці з національно-культурним компонентом відображають специфічне світобачення – не притаманне українцям, перекладач поєднує використання транскрипції з методом описового перекладу (або комбінованої реномінації), даючи в обох випадках примітки наприкінці промови, а в першому прикладі ще й застосовуючи прийом конкретизації. На нашу думку, саме ці перекладацькі прийоми допомагають інтерпретувати та адекватно відтворити у перекладі етнокультурну специфіку ідіостилю Барака Обами. Адже вживаючи вищезгадані культурами, мовець апелює до американців, відповідно користуючись як опрацьованими культурними американськими символами, так і власними етно-національними мотивами, які були підсвідомо запозичені з історії американців. У процесі дослідження проблеми лінгвокультурологічних особливостей перекладу політичного дискурсу не можна оминати увагою і таке поняття, як ідіолект промовця. Кожний політик має власні характерні риси, власний імідж, що виявляється у його мовному портреті, в тому, як він говорить, до яких мовних прийомів вдається, на чому наголошує.

Як зазначає Волков О. М., мовлення Барака Обами є своєрідним "і з точки зору використання мовних засобів, виразності, і з точки зору створення нетипового образу політичного діяча" [2].

Соціально-культурні зміни, що відбувалися в США на початку цього тисячоліття, вплинули і на політичні процеси, які нерозривно пов'язані із суспільним життям країни, що у свою чергу призвело до появи абсолютно нового образу політика. Барак Обама – перший темношкірий Президент США, який поєднав у собі два світогляди, відомий своїми реформами та відкритістю до пересічних американців. Звертаючись до аудиторії, він насамперед апелює до загальних культурних цінностей, які утворюють національний культурний простір. На нашу думку, саме цей культурологічний феномен є суттєвою, невід'ємною ознакою у формуванні політичного мовлення, зокрема політичного ідіолекту. Наприклад:

*For we know that our **patchwork heritage** is a strength, not a weakness* [16].

*Бо ми знаємо, що наша **мозаїчна спадщина** – це сила, а не слабкість* [17].

В оригіналі Барак Обама використовує словосполучення "patchwork heritage". Англomовні словники не подають прямого перекладу для всього словосполучення, пояснюючи кожне слово окремо: лексема "patchwork" означає клаптикову техніку, за якою зшивають багато різнокольорових клаптиків тканини, в результаті чого утворюється ковдра, а "heritage" – важливі якості, звичаї, традиції, що були у суспільстві протягом довгого періоду [14] і перекладається як "спадщина" [13]. Після виголошення інавгураційної промови вищезгадане словосполучення широко обговорювалося в інтернет-мережі: на форумах, у блогах. Так, у статті викладача Колумбійського університету Brigitte L. Nacos "The Promise of America's and Obama's Patchwork Heritage" йдеться про мульти-расовість, мульти-етнічність, мульти-культурність, мульти-релігійність і т.ін. американського народу; кожна з ознак якого разом складають повну картину (якщо вдатися до слова "patchwork" – різнокольорову ковдру) цієї виняткової спільноти [12].

У перекладі промови вжито варіант "мозаїчна спадщина", що є прямим відповідником даного словосполучення (одним із варіантів перекладу лексеми "patchwork" є мозаїка [13]). Однак, на нашу думку, для українського реципієнта така культурема не є зрозумілою, адже переважно вона використовується у контексті описів архітектурних споруд (напр., "Равенська мозаїчна спадщина V – VII століть представлена мозаїками Мавзолею Галли Плацидії" [4]), тому доцільнішим ми вважаємо варіант "розмаїта спадщина", оскільки лексема "розмаїтий" має значення неоднаковий, несхожий з іншим; різноманітний (який складається з несхожих, неоднакових між собою предметів, осіб і т.ін.).

Як відомо, промови політиків містять текстові елементи, що вказують на зв'язок даного тексту з іншими текстами або ж посилання на певні історичні, культурні й біографічні факти [7, с. 13]. Наприклад:

*In the year of America's birth, in the coldest of months, a small band of patriots **huddled by dying campfires** on the shores of an icy river [16].*

*У рік народження Америки, в найхолоднішому місяці маленька групка патріотів **скоцюрбилася між дев'яти ватр** на берегах вкритої кригою ріки [17].*

Вірогідно, в даному реченні йдеться про "Бостонське чаювання" (16 грудня 1773 року) – акцію американських [колоністів](#) у відповідь на дії [Британського уряду](#), в результаті якої в Бостонській гавані був знищений вантаж із 342 ящиків [чаю](#), який належав [Англійській Ост-Індській компанії](#). Ця подія, яка послугувала початком [американській революції](#), є символічною в [американській історії](#) [15].

За допомогою виразу "huddled by dying campfires" в оригіналі Президент мав на меті передати стан американського народу у далекі 1700-ті, що знаходився на межі зневіри у боротьбі за свою незалежність, таким чином проводячи паралель зі своїми сучасниками, що переживають тяжкі кризові часи. В українському варіанті перекладач застосовує метафоричний вираз "скоцюрбилася між дев'яти ватр", що є алюзією (згідно з християнським світобаченням) на завершення якоїсь справи або ж означає суд [9], що є ближчою для сприйняття українським читачем, надаючи, таким чином, важливості (сакральності) цій події.

*... with hope and virtue, let us brave once more **the icy currents**, and endure what storms may come... [16].*

*З надією та доброчесністю давайте ще раз безстрашно зустрінемо **крижані будні** та витримаємо всі можливі шторми... [17].*

У вищеподаному прикладі Президент США з метою підсилення образу тих випробувань, які йому разом із американським народом ще доведеться пройти, використовує вирази "brave ... the icy currents" та "endure ... storms", іменники в яких асоціюються в англomовного слухача/читача із негодою – холодом і вітром. В українському перекладі лише другий із виразів був відтворений за допомогою прямого відповідника – "витримаємо... шторми", в той час як перший було замінене на контекстуальний, більш звичний для сприйняття україномовного реципієнта – "крижані будні", що цілком передає закладений у нього зміст.

Таким чином, з проведеного вище дослідження можна зробити висновок про те, що серед прийомів перекладу лінгвокультурологічно маркованої лексики інавгураційної промови Барака Обама 20.01.2009 року (вибір яких значною мірою залежить від функціонального навантаження того чи іншого лінгвокультурного компонента) є одночасне використання транскрипції й описового прийому (або комбінованої реномінації), іноді з додаванням прийому конкретизації; прямого відповідника; метафоричного виразу; контекстуального відповідника. Окрім того, нами були виявлені неточні (з нашого погляду) випадки передачі лінгвокультурологічних лексем і запропоновані власні варіанти. Перспективами майбутніх розвідок може бути аналіз прийомів перекладу лінгвокультурологічно маркованої лексики інших промов Президента США Барака Обама.

ЛІТЕРАТУРА

1. Весна Т.В. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу (на матеріалі франко- і російськомовної преси 90-х років): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Т.В. Весна; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2002. – 20 с.
2. Волков О.М. Мовленнєвий імідж у політичному дискурсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/filolog/2010_7/R2/Volkov.pdf.
3. Зиновьева Е.И., Юрков Е.Е. Лингвокультурология: теория и практика. – СПб.: ООО "Издательский дом "МИРС", 2009. – 291 с.
4. Комарова Г. Мозаїки Равени [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://septima.net.ua/ukr/statii/mozaiki-raveny>.
5. Лобода Ю.А. Відтворення експресивних засобів політичних промов українською мовою (на матеріалі публічних виступів політиків Великої Британії та США): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16/ Ю.А. Лобода; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2011. – 19 с.
6. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика: Пособие для студентов гуманитар. вузов и учащихся лицеев / Мечковская Н. Б. – 2-е изд., испр. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 207 с.
7. Поворознюк Р.В. Лінгвокультурологічні особливості протокольних промов у оригіналі та перекладі (на матеріалі українських та американських текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16/ Р.В. Поворознюк; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
8. Фоменко О.С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (на матеріалі текстів промов американських президентів та політичних діячів і тексти з сучасних періодичних видань, політичної та суспільно-політичної літератури): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.С. Фоменко; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1998. – 18 с.
9. Числа в Библии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imbf.org/docs/numbers/numbersbible.htm>.
10. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – М.: Гнозис, 2004. – 326 с.
11. Шульга М.І. Прагматична спрямованість політичного дискурсу американського президента Барака Обама [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=1247>.
12. Brigitte L. Nacos "The Promise of America's and Obama's Patchwork Heritage" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reflectivepundit.com/reflectivepundit/2009/01/the-promise-of-americas-and-obamas-patchwork-heritage-.html>.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

13. Lingvo Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/>.
14. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/>.
15. Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

16. Transcript. Barack Obama's Inaugural Address [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2009/01/20/us/politics/20text-obama.html?p>.
17. Інавгураційна промова Барака Обама (транскрипт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: inozmi.glavred.info/articles/706.html.

